Maakuntahallitus 23.05.2022 § 104

KAINUUN LIITON TIETOTURVA- JA TIETOSUOJAPOLITIIKKA

KAINUUN LIITON TIETOTURVA- JA TIETOSUOJAPOLITIIKKA

1 Johdanto

Tieto on keskeisessä roolissa Kainuun liiton toiminnassa ja palvelutuotannossa. Jotta tieto on tehokkaasti hyödynnettävissä, tiedon hallinta- ja käsittelykäytäntöjen tulee toimia asianmukaisesti kaikissa tilanteissa.

Tietoturva- ja tietosuojapolitiikassa Kainuun kunnat ovat yhteistyössä Kainuun liiton kanssa määritelleet tietoturvallisuutta koskevat periaatteet, vastuut ja tavoitteet. Politiikka toimii perustana Kainuun liiton tietoturvallisuutta ja tietosuojaa koskeville ohjeille, joiden tehtävänä on tarkentaa politiikassa annettuja määräyksiä ja auttaa niiden käytäntöön soveltamisessa. Tietoturva- ja tietosuojapolitiikka ja sen soveltamisohjeet pidetään käyttäjien saatavilla Kainuun liiton intranetissä.

Tietoturva- ja tietosuojapolitiikka koskee Kainuun liiton koko organisaatiota – niin työntekijöitä kuin luottamushenkilöitäkin – sekä niitä Kainuun liiton sidosryhmien edustajia, jotka toimeksiantojensa puitteissa käsittelevät Kainuun liiton omistamaa tai hallinnoimaa tietoa. Politiikka kattaa Kainuun liiton käyttämän, omistaman ja hallinnoiman tiedon riippumatta tiedon esitystavasta, muodosta, suojaustasosta tai elinkaaren vaiheesta.

2 Tietoturvallisuus

Kainuun liitossa tietoturvallisuudella tarkoitetaan hallinnollisia, teknisiä ja muita keinoja, joilla suojataan Kainuun liiton omistamaa tai hallinnoimaa tietoa sekä normaalitilanteissa, normaaliolojen häiriötilanteissa, että poikkeusoloissa.

Tietoturvallisuus on kiinteä osa Kainuun liiton johtamista, palveluita ja toimintoja. Se ulottuu jokaisen työntekijän arkipäivän työtehtäviin ja työtapoihin sekä luottamushenkilöiden toimintaan Kainuun liiton asioiden käsittelijöinä. Tietoturvallisuus tulee huomioida mahdollisimman varhaisessa vaiheessa toiminnan suunnittelua.

Tietoturvallisuuteen liittyvillä vastuutuksilla ja käytännöillä pyritään varmistamaan, että Kainuun liiton omistama ja hallinnoima tieto

• on oikeaa ja eheää, eikä muuttunut teknisen tai inhimillisen toiminnan seurauksena (eheys)

• on vain siihen oikeutettujen saatavilla (luottamuksellisuus)

• on saatavilla, kun sitä tarvitaan (käytettävyys)

Tähän liittyen tulee tiedon käsittelyprosessien omistajuus ja käyttöoikeudet määritellä sekä huolehtia tiedon elinkaaren hallinnasta niin, että tietoon sen käsittelyn eri vaiheissa tehdyt muutokset voidaan tarvittaessa jäljittää ja todentaa.

Hyvän tietoturvallisuuden aikaansaaminen ja ylläpito edellyttävät tietoista johtamista ja hyvän hallintotavan noudattamista kunnan kaikissa toiminnoissa. Tietoturvallisuuden osalta tämä kokonaisuus sisältää suunnitteluun, toteutukseen, seurantaan ja ohjaukseen liittyvät prosessit, asiakirjat, kontrollit ja vastuut.

Kainuun liiton tietoturvatyötä ohjaavat, soveltuvilta osin, seuraavat viitekehykset:

• Julkisia organisaatioita velvoittavat lait ja asetukset, mm. Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019)

• EU:n tietosuoja-asetus (General Data Protection Regulation, GDPR)

• Kainuun liiton omat voimassa olevat strategiat, hallinto- ja ohjesäännöt, riskienhallinta-, valmius- ja viestintäsuunnitelmat (tietoturvallisuutta koskevilta tai sivuavilta osiltaan) sekä näistä johdetut vaatimukset

• Julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunta (JUHTA) suositukset

• Valtionhallinnon Tietoturvallisuuden johtoryhmän (VAHTI) ohjeet

Tietoturvallisuus on osa Kainuun liiton riskienhallintaa, varautumista ja kokonaisturvallisuutta. Riskienhallintaa toteutetaan Kainuun liiton sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeen mukaisesti.

Kainuun liitto varautuu turvaamaan ensi sijassa kriittisten toimintojensa ja palveluidensa jatkuvuuden normaalioloissa, normaaliolojen häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa. Varautumista toteutetaan ylläpitämällä, harjoittelemalla ja testaamalla tarvittavia valmius- ja muita suunnitelmia. Varautumiseen liittyvät roolit ja vastuut kuvataan em. suunnitelmissa. Tavoitteena on varautua toiminnan häiriöihin ja keskeytyksiin niin, että toimintaa voidaan jatkaa mahdollisimman normaalisti, häiriöiden haittavaikutuksia rajoittaa sekä toipua häiriöistä mahdollisimman nopeasti.

3 Tietosuoja

Tietosuoja on oleellinen osa tietoturvallisuutta. Tietosuojalla tarkoitetaan henkilötietojen käsittelyä koskevien vaatimusten huomioon ottamista yksityisten ihmisten yksityisyyden, oikeuksien ja oikeusturvan varmistamiseksi. Tietosuojalainsäädäntö edellyttää, että henkilötietojen käsittely on turvattava ja henkilötiedot on suojattava asiattomalta käsittelyltä.

Kainuun liitto käsittelee henkilötietoja vain perustellun käyttötarkoituksen vuoksi ja vain siinä määrin ja niin kauan, kun se on käyttötarkoituksen kannalta tarpeellista. Käytettävien tietojen oikeellisuus pyritään varmistamaan ja tietoja päivitetään. Henkilötietoja säilytetään ainoastaan niin kauan kuin on tarpeen tietojenkäsittelyn tarkoitusten toteuttamista varten. Tietosuojaa ohjaavina periaatteina ovat lainmukaisuus, kohtuullisuus ja läpinäkyvyys, tietojen minimointi, täsmällisyys, säilytyksen rajoittaminen sekä tietojen eheys ja luottamuksellisuus.

Toiminnassa toteutetaan sisäänrakennetun ja oletusarvoisen tietosuojan periaatteita. Tietosuoja otetaan huomioon monipuolisesti perustoiminnan yhteydessä mm. johtamisessa, hankinnoissa, kehitystyössä sekä toimintaprosesseissa. Henkilöstön tietosuojaosaamisesta huolehditaan koulutuksilla sekä työroolin mukaisilla ohjeistuksilla. Kainuun liitto mahdollistaa asiakkaille tiedonsaannin omiin henkilötietoihinsa sekä informoi henkilötietojen käsittelystä Kainuun liiton verkkosivuilla. Kainuun liiton henkilörekistereitä käsittelevät sopimuskumppanit velvoitetaan noudattamaan vähintään lainsäädännön mukaisia tietosuojaperiaatteita.

4 Tietoturvallisuustavoitteet

Kainuun liiton tavoitteena on saavuttaa Tiedonhallintalain (906/2019) asettamat tietoturvallisuutta koskevat vaatimukset. Tässä yhteydessä otetaan huomioon, että tiedonhallintaa koskeva lainsäädäntö ja siihen liittyvät kansalliset suositukset ovat muutoksessa ja sisältävät useita siirtymäaikoja.

Kainuun liitto päivittää tietoturvaa koskevia tavoitteita ja tähän liittyviä toimintaprosessejaan suhteessa muuttuvaan lainsäädäntöön osana tietoturvan kokonaissuunnittelua. Toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä otetaan huomioon Valtiovarainministeriön Tiedonhallintalautakunnan, valtionhallinnon tietoturvallisuuden johtoryhmän (Vahti) ja Suomen Kuntaliiton päivittyvät suositukset sekä muu kansallinen julkishallinnon tietoturvaa koskeva ohjeistus.

5 Organisointi ja tietoturvavastuut

Tietoturvallisuuteen liittyvät roolit vastuineen on organisoitu Kainuun liiton sääntöjen mukaisesti.

Maakuntahallitus seuraa tietoturvallisuuden toteutumista Kainuun liitossa. Maakuntahallitus hyväksyy tietoturva- ja tietosuojapolitiikan ja siihen ehdotetut muutokset. Maakuntahallituksella on vastuu Kainuun liiton sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä.

Maakuntajohtajalla on kokonaisvastuu tietoturvallisuuden toteuttamisesta ja tietoturvallisuuden toteutumisen raportoinnista maakuntahallitukselle. Maakuntajohtaja omistaa tietoturvapolitiikan ja esittelee muutokset maakuntahallitukselle. Maakuntajohtaja hyväksyy Kainuun liiton tasoiset ohjeet ja linjaukset ellei hallintosäännössä toisin määrätä. Maakuntajohtajan tukena tietoturvallisuusasioissa ovat vastuualuejohtajat.

Vastuualuejohtajat vastaavat vastuualueidensa riskienhallinnasta ja varautumisesta sekä tietoturvallisuuden ja tietosuojan toteutumisesta.

Esihenkilö vastaa tietoturvallisuuden toteutumisesta omalla vastuualueellaan. Esihenkilön keskeisimpinä tehtävinä on huolehtia:

• oman organisaationsa perehdyttämisestä Kainuun liiton tietoturvaohjeisiin sekä jokaisen työntekijän työtehtäviin liittyviin tietoturvavastuisiin.

• työntekijän palvelussuhteen päättyessä tai henkilön siirtyessä toisiin tehtäviin:

o Kainuun liiton tiedon ja muun omaisuuden palauttamisesta

o työntekijän käyttöoikeuksien ja -valtuuksien poistamisesta (hallintojohtaja hoitaa keskitetysti).

Henkilöstö vastaa tietoturvan ja -suojan toteuttamisesta omalta osaltaan. Jokaisen on edesautettava omalla tekemisellään turvallisuuden tavoitteiden toteutumista mm. noudattamalla tietosuojaa ja tietoturvaa koskevia ohjeita. Jokaisen velvollisuus on tuoda esille mahdolliset turvallisuuspoikkeamat, epäkohdat sekä havaitsemansa uhkat ja riskit ja raportoida niistä välittömästi ICT-palveluntuottajan asiakastukeen ja omalle esimiehelleen tai keskitetysti hallintojohtajalle. Henkilöstö on velvollinen pyytämään apua tietoturvaa ja -suojaa koskevissa kysymyksissä sitä tarvitessaan. Tietoturvatavoitteet saavutetaan vain, jos kaikki noudattavat yhteisesti sovittuja periaatteita.

Tiedon omistaja vastaa tiedon elinkaaren hallinnasta, tiedon luokittelusta (julkisuuden ja salassapidon määrittely), eheyden varmistamisesta sekä tallentamisesta luokituksen edellyttämään ympäristöön. Tiedon omistaja on se, joka tiedon tuottaa ja joka vastaa sen oikeellisuudesta.

Tietojärjestelmän omistaja vastaa tietojärjestelmänsä ja sen sisältämän tiedon riskienhallinnasta ja varautumisesta sekä tietoturvallisuuden toteutumisesta. Käyttöoikeudet tietojärjestelmään hyväksyy työntekijän esihenkilön tai keskitetysti hallintojohtajan hakemuksen perusteella tietojärjestelmän omistaja tai hänen valtuuttamansa taho. Tietojärjestelmän omistaja on tietojärjestelmästä vastaava maakuntajohtaja ja vastuualuejohtajat.

Prosessin omistaja vastaa prosessinsa riskienhallinnasta ja varautumisesta sekä tietoturvallisuuden toteutumisesta. Lisäksi hän vastaa prosessin riippuvaisuuksien tunnistamisesta ja kriittisyyden arvioinnista.

Tietosuojavastaava antaa tietoa ja neuvoja tietosuojaan liittyvissä asioissa, seuraa tietosuoja-asetuksen ja kansallisten tietosuojaa koskevien lakien noudattamista, tekee yhteistyötä valvontaviranomaisen kanssa ja toimii valvontaviranomaisen ja rekisteröityjen yhteyspisteenä henkilötietojen käsittelyyn liittyvissä kysymyksissä. Tietosuojavastaava vastaa tietosuojaan liittyvästä viestinnästä.

Palveluntuottajat vastaavat tietoturvallisuuden ja teknisen valvonnan toteutumisesta ICT-ympäristössä ja tietojärjestelmissä lain sallimin ja yhteistoimintamenettelyn valtuuttamin menetelmin. Milloin tietosuojalainsäädäntö edellyttää tietosuojan vaikutustenarvioinnin (dpia) tekemistä, vastaa palveluntuottaja vaikutustenarviointiprosessiin osallistumisesta omalta osaltaan.

Palveluntuottajat noudattavat Kainuun liiton tietoturvapolitiikkaa sekä sopimusten tietoturva- ja tietosuojaliitteitä.

6 Tiedon ja tietojärjestelmien käyttö

Kainuun liiton tietojärjestelmäympäristössä käytetään Kainuun liiton hyväksymiä ja hallinnoimia tietojärjestelmiä, laitteita ja ohjelmistoja, jotka on tarkoitettu työtehtävien hoitamista varten. Uusien ratkaisujen käyttöönoton yhteydessä tulee varmistua, että ne ovat Kainuun liiton tiedossa ja hyväksymiä.

Käyttöoikeudet Kainuun liiton omistamaan ja hallinnoimaan tietoon sekä tietojärjestelmiin myönnetään työtehtävien hoitoon tarvittavassa laajuudessa. Käyttöoikeudet toteutetaan Kainuun liiton roolipohjaisesti käyttäjän tehtäviin liittyvien käyttötarpeiden mukaan. Vastuu käyttöoikeuksista on aina Kainuun liitolla, joka ne myöntää. Tärkeintä on varmistaa, että käyttäjätunnusten elinkaari on hallittavissa siten, että kaikki käyttäjätunnuksiin ja käyttövaltuuksiin tehdyt muutokset ovat asianmukaisesti Kainuun liiton valtuuttamia, dokumentoituja ja valvottuja. Mahdollisiin laiminlyönteihin ja väärinkäytöksiin sovelletaan lakien lisäksi Kainuun liiton ohjeita. Henkilötietojen käsittelyssä noudatetaan voimassa olevaa lakia ja tietosuojaa ohjaavia periaatteita.

Esihenkilön tulee huolehtia käyttöoikeuksien asianmukaisuudesta ja ajantasaisuudesta. Työntekijän palvelussuhteen päättyessä tai tehtävien muuttuessa esihenkilö tai keskitetysti hallintojohtaja huolehtii työntekijän käyttöoikeuksien ja -valtuuksien poistamisesta.

Tiedolla on aina omistaja. Tiedon omistaja vastaa tiedon luokittelusta ja oikeasta käsittelystä. Kainuun liiton tietojen käsittelynohjeita tulee noudattaa. Kainuun liiton tietojen käsittelyohjeita sekä tietoturva- ja tietosuojaperiaatteita ja ohjeita sovelletaan myös hankkeisiin ja pilotteihin.

7 Riskiperusteinen lähestymistapa

Tietoturvallisuustoimet tulee perustaa vaatimuksiin, joita toiminta ja palvelut asettavat tietojenkäsittelyn varmuudelle, käytettävyydelle, salassapidolle, laadulle ja toiminnan jatkuvuudelle. Tietoturvallisuustoimet tulee suhteuttaa suojattavaan tietoon; julkisen tiedon suojaamiseksi ei tarvita samanlaisia toimenpiteitä kuin salassa pidettävien tietojen suojaamiseksi. Tietoturvatoimia tulee mitoittaa sekä järjestelmän tietosisällön, että Kainuun liiton kriittisten prosessien näkökulmasta. Tietoaineistoihin, tietovarantoihin ja tietojärjestelmiin kohdistuvia riskejä tulee tarkastella osana kokonaisturvallisuuteen liittyvää riskianalyysiä ja suunnittelua.

8 Tietoturvaosaamisen varmistaminen

Johdon tehtävänä on varmistaa koulutuksen ja ohjeiden avulla, että henkilöstön tietoturvaosaaminen on riittävää. Myös osaamisen ylläpidosta on huolehdittava niin, että se vastaa kulloinkin vallitsevia tilanteita ja toimintaympäristön vaatimuksia.

Esihenkilö huolehtii uudessa tehtävässä aloittavan työtekijän perehdyttämisestä tietoturva- ja tietosuojaohjeisiin ja siihen, miten tietoturvallisuus tulee huomioida hänen omissa työtehtävissään. Tietoturvallisuuden peruskoulutusta tarjotaan säännöllisesti, ja tietoturva- ja tietosuojaohjeet pidetään kaikkien työntekijöiden saatavilla.

Kainuun liiton työntekijät suorittavat omatoimisen tietoturva- ja tietosuojakoulutuksen Kainuun liiton laatiman suosituksen mukaisesti.

9 Tietoturva- ja tietosuoja hankinnoissa ja sopimuksissa

Hankinnoissa tulee noudattaa hankintalainsäädäntöä, Kainuun liiton hankintaohjeistusta sekä julkishallinnon yleisiä suosituksia ICT-hankintojen ja hankinnan kohteiden tietoturvan huomioimisesta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että tieto- ja viestintätekniset hankinnat sopivat Kainuun liiton tiedonhallintamallissa määriteltyyn kokonaisarkkitehtuuriin. Tieto- ja viestintäteknisissä hankinnoissa tulee hankintalainsäädännön asettamissa puitteissa pyrkiä mahdollisimman yhdenmukaisiin, olemassa olevaa osaamista hyödyntäviin hankintoihin kokonaistaloudellisuus ja riskit huomioon ottaen.

Hankintoja suunniteltaessa tulee määritellä tarvittavat asianmukaiset tietoturvajärjestelyt ja tietoturvan toteutumisen valvonta sekä varmistettava tietoaineistojen ja tietojärjestelmien tietoturvallisuus koko niiden elinkaaren ajan. Vaadittavien tietoturvajärjestelyiden tulee perustua käsiteltävien tietojen laatuun ja kriittisyyteen Kainuun liiton palveluiden jatkuvuuden hallinnan sekä tietosuojan näkökulmista. Huomioon tulee ottaa tiedon elinkaari, normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumiseen liittyvät vaatimukset sekä muu asiaa sääntelevä lainsäädäntö.

Hankintasopimuksissa määritellään, kuinka tietoturva huomioidaan palvelutuotannossa mukaan lukien se, minkä tasoinen häiriönhallintakyky palveluntuottajalta ostetaan. Hankintasopimukseen tulee lisäksi liittää Kainuun liiton tietoturva- ja tietosuojaliitteet. Kyseisten sopimusvelvoitteiden lisäksi hankinnassa tulee huomioida tietoturvavaatimukset tarkemmalla tasolla tämän tietoturva- ja tietosuojapolitiikan mukaisesti.

Tietosuojan osalta tietosuoja-asetus edellyttää, että Kainuun liitto saa käyttää ainoastaan sellaisia palvelutuottajia tai muita henkilötietojen käsittelijöitä, jotka toteuttavat riittävät tekniset ja organisatoriset suojatoimet. Käsittelyn on täytettävä tietosuoja-asetuksen vaatimukset ja varmistettava rekisteröidyn oikeuksien suojelu.

Lähtökohtaisesti Kainuun liiton sopimuksissa ja hankinnoissa käytetään Kainuun liiton tietosuojaliitettä. Tietosuojaliite tai muut tietosuoja-asetuksen 28 artiklan vaatimukset täyttävät ehdot sisällytetään kaikkiin uusiin sopimuksiin, joiden perusteella käsittelijä käsittelee henkilötietoja Kainuun liiton lukuun. Tietosuojalainsäädännön asettamia ehtoja ja niiden toteutumista tulee valvoa.

10 Lokitietojen kerääminen

Silloin kun tieto- ja viestintäjärjestelmän toiminta tai todennetun käyttäjän toimet pitää osoittaa kiistämättömästi, tulee tarvittava tapahtumakirjanpito toteuttaa tietojen eheyden säilyttävillä teknisillä ratkaisuilla (lokijärjestelmät). Lokitietojen kerääminen edellyttää, että käyttöoikeudet ovat henkilökohtaisia.

Lokien keräämiselle tulee olla peruste ja käsittelytavat sekä vastuut määritelty. Lokeihin tallentuvien tietojen tyypit ja suojaustarpeet tulee tunnistaa ja määritellä. Pääsyä lokitietoihin tulee kontrolloida pääsyoikeushallinnalla ja lähtökohtaisesti käyttäjien pääsy tulee olla evätty, silloin kun henkilön työtehtävät eivät pääsyä edellytä. Luottamuksen säilyttämiseksi lokeja ei tule oikeudettomasti muuttaa tai tuhota.

Kun tietojärjestelmän käyttö edellyttää tunnistautumista tai muuta kirjautumista, tulee tietojärjestelmien käytöstä ja niistä tehtävistä tietojen luovutuksista kerätä tarpeelliset lokitiedot. Lokitietoja käytetään seuraamaan tietojärjestelmissä olevien tietojen käyttöä ja luovuttamista sekä selvittämään tietojärjestelmien teknisiä virheitä. Lokitietojen käsittelyssä tulee huomioida tiedonhallintalainsäädännön mukainen tarpeellisuusarviointi sekä tietosuojalainsäädäntö.

11 Tietoturvapoikkeamien käsittely ja niistä tiedottaminen

Tietoturva- ja tietosuojaohjeiden noudattamista valvotaan sekä säännöllisin rutiinein tai automaattisesti että pistokokein. Väärinkäytöksiin puututaan.

Sekä odottamattomista että ennalta tiedetyistä palvelukatkoksista ja muista tietojärjestelmien käytön häiriöistä tiedotetaan Kainuun liiton tavanomaisia tiedotuskanavia hyödyntäen. Järjestelmän omistaja tiedottaa käyttöhäiriöistä niiden edellyttämässä laajuudessa.

Tietoturvapoikkeamat käsitellään ja niistä raportoidaan johdolle erikseen ohjeistetulla tavalla. Muulle organisaatiolle havaituista poikkeamista tiedotetaan niiden luonteen ja laajuuden edellyttämällä tavalla.

Tietoturvaloukkauksissa noudatetaan EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen määräyksiä henkilötietojen tietoturvaloukkauksen ilmoittamisesta valvontaviranomaiselle ja rekisteröidylle artiklojen 33 ja 34 mukaisesti.

12 Tietoturvallisuuden seuranta, ylläpito ja kehittäminen

Tietoturvallisuustyön tulee olla suunnitelmallista ja käytännön toteutusten tulee vastata toiminnan tarpeisiin, lainsäädännön vaatimuksiin sekä Kainuun liiton riskienhallintatyössä asetettuihin muihin tavoitteisiin, ulkoiset toimintaolosuhteet huomioiden.

Seurannan ja muutoshallinnan keinoin varmistetaan, että tietoturvallisuuteen liittyvät kokemukset, palaute ja muutokset vaatimuksissa tai olosuhteissa tulevat oikea-aikaisesti huomioon otetuiksi.

Tietoturva- ja tietosuojapolitiikka katselmoidaan vuosittain ja päivitetään tarvittaessa.